

ΑΡΧΙΜ. ΣΥΜΕΩΝ ΒΕΝΕΤΣΙΑΝΟΣ
ΓΕΝΙΚΟΣ ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ ΙΔΡΥΜΑΤΟΣ ΝΕΟΤΗΤΟΣ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ
ΙΕΡΑΣ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΗΣ ΑΘΗΝΩΝ

Η ΔΙΑΧΡΟΝΙΚΗ ΠΡΟΤΑΣΗ ΤΩΝ ΤΡΙΩΝ ΙΕΡΑΡΧΩΝ ΓΙΑ ΕΝΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΣΥΓΚΛΙΣΗ ΚΑΙ Η ΤΑΡΑΓΜΕΝΗ ΕΠΟΧΗ ΜΑΣ

Γιά περισσότερο από 170 χρόνια τό ελληνικό ἔθνος τιμᾶ τίν 30η Ἰανουαρίου ὡς ἡμέρα τῶν Γραμμάτων καί τῆς Παιδείας, ἀπό τότε πού ἡ Σύγκλητος τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν (1842) ὄρισε τοὺς Τρεῖς οἰκουμενικοὺς Πατέρες καί Διδασκάλους Βασίλειο, Γρηγόριο καί Ἰωάννη Χρυσόστομο προστάτες αὐτῶν. Καί εἶναι κοντά μία χιλιετία πού ἡ Ἐκκλησία τιμᾶ καί τοὺς Τρεῖς μαζί, ἐκείνους πού γιά περισσότερο ἀπό 16 αἰῶνες ἔχουν ἀσκίσει βαθύτατη ἐπίδραση σέ ὅλες σχεδόν τίς πτυχές τοῦ ἀνθρώπινου βίου σέ ὅλα τὰ μῆκη τῆς οἰκουμένης. Ἡ προσπάθεια λοιπόν νά σκιαγραφηθεῖ ἡ προσωπικότητά τους σέ λίγες γραμμές, ἔστω καί ἀδρά, δέν φαίνεται καθόλου προσιτή, πολύ περισσότερο καθὼς ἔλλοχευε πάντοτε ὁ κίνδυνος νά ἀναλυθεῖς καί δυστυχῶς νά ἀρκεσθεῖς σέ μεγαλύτερες ἐκφράσεις καί πολύ-ειπωμένες πληροφορίες καί λεπτομέρειες.

Στόν παραζαλισμένο ἄνθρωπο τῆς ἐποχῆς μας, στόν προβληματισμένο νέο τῶν καιρῶν μας, πῶς εἶναι δυνατό νά ἐγχρονισθεῖ τό μήνυμα τοῦ λόγου τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν;

Κατ' ἀρχὴν μιά πρώτη ματιά στόν ἱστορικό «χάρτη» θά μᾶς βεβαιώσει ὅτι ἡ ἐποχή μας ἔχει πολλά κοινά χαρακτηριστικά μέ τή δική τους: πόλεμοι, ἀναταραχές, ἄλλα οικονομικά προβλήματα, κοινωνικές διακρίσεις, ἐκμετάλλευση ἀνθρώπου ἀπό ἄνθρωπο, θρησκευτικές διαμάχες κ.λπ.

Γι' αὐτό καί τό μήνυμά τους ἐπίκαιρο, ἀϋθεντικό, πρωτοποριακό. Ἀνεβάζουν τόν ἄνθρωπο στήν πραγματική του θέση, σπιλιτεύουν τίν κοινωνική περιθωριοποίηση τῶν ἀδυνάτων· κάθε ἄνθρωπος ἀποτελεῖ ἀνεπανάληπτη προσωπικότητα, εἰκόνα τοῦ Θεοῦ. «Μέ ποιό δικαίωμα», ἀναρωτιέται ὁ Χρυσόστομος, «μπορεῖ κανεῖς νά περιφρονεῖ ἐκείνους τοὺς ὁποίους ὁ Θεός τόσο τιμᾶ ὥστε τοὺς δίνει τό Σῶμα καί τό Αἷμα τοῦ Υἱοῦ Του;». Ὁ Βασίλειος κατηγορεῖ ἀνοιχτά τοὺς μαυραγορίτες, πού ἐπιχειροῦν νά πλουτίσουν σέ βάρος τῶν συμπατριωτῶν τους κατά τόν μεγάλο λιμό πού ἐπληξε τίν περιοχί του. Ὁργα-

νώνει συσσίτια για όλο τόν λαό προσφέροντας βοήθεια χωρίς καμιά διάκριση σέ χριστιανούς, ειδωλολάτρες, Ιουδαίους και αίρετικούς, σώζοντας χιλιάδες από βέβαιο θάνατο. Άπαιτεί δυναμικά από τούς άρχοντες τήν άπαλλαγή τών φτωχών από τήν βαριά φορολογία, ενώ παρεμβάινει υπέρ τών εργαζομένων στά όρυχία του Ταύρου. «Οί κοινωνικές ανισότητες δέν είναι θέλημα Θεού», λέει ό Γρηγόριος, «γι' αυτό κι έμεις οί χριστιανοί όφείλουμε νά τείνουμε στήν άρχική ένότητα και όχι στήν κατοπινή διαίρεση, στόν νόμο του Θεού και όχι στόν νόμο του Ισχυρού». Κάθε ταύτιση μέ τί σημερινή πραγματικότητα είναι... τυχαία!

Κατοικοῦν στή γῆ, ευαγγελιζόμενοι τήν Βασιλεία τών οὐρανών. Σέ αυτό καλοῦν και όλους τούς χριστιανούς: σέ προσωπικό άγιασμό για τόν άγιασμό όλου του κόσμου. «Γνωρίζω πολλούς», λέει ό Χρυσόστομος, «πού νηστεύουν, προσεύχονται και έπιδεικνύουν κάθε λογῆς άδάπανη εὐλάβεια, ενώ ούτε έναν όβολό δέν δίνουν στους θλιβομένους. Τί κέρδος έχουν από τήν υπόλοιπη άρετή τους;». Και ό Γρηγόριος συμπληρώνει: «Μήν τεντώνεις τά χέρια σου στόν οὐρανό, αλλά στά χέρια τών φτωχών. Άν εκτείνεις τά χέρια σου στά χέρια τών φτωχών, έπιασες τήν κορυφή του οὐρανού».

Προτρέπουν τούς χριστιανούς σέ άληθινή πνευματικότητα, πού άπελευθερώνει τόν άνθρωπο από δεισιδαιμονίες και προλήψεις, και όχι σέ έπιφανειακή θρησκευτικότητα. Γι' αυτό και μέλημά τους ήταν πάντα η διατήρηση τῆς πίστης, άνόθευτης από παραχαράξεις τῆς διδασκαλίας του Ευαγγελίου. Προστατεύοντας τούς ευκολόπιστους, πού είχαν παρασυρθεϊ, στρέφουν τά πνευματικά τους βέλη εναντίον τῆς αλλοίωσης τῆς άληθινῆς πίστης, καλώντας σέ μετάνοια. «Χρησιμοποιοῦ ως άλλο όπλο τόν λόγο και τόν στρέφω όχι εναντίον τών ανθρώπων, πού είναι θύματα τῆς αίρέσεως, αλλά εναντίον αυτῆς τῆς ίδιαις τῆς αίρέσεως», έλεγε χαρακτηριστικά ό Χρυσόστομος. Λόγια πού διαπερνούν σαν ρομφαία Ιεροκήρυκες και κατηχητές τῆς εποχῆς μας!

Σήμερα πού έξ αιτίας τῆς ατομικότητας μοιάζει νά εἴμαστε έρμυτικά κλεισμένοι στόν έαυτό μας –διηρημένοι σαν τούς κόκκους τῆς άμμου, κατά τήν έκφραση του Βασιλείου– έχουμε πολλά νά διδαχθούμε από τό «μυστικό» τῆς έπιτυχίας των, πού είναι η διάθεση για ένότητα, για σύγκλιση. Ένα τεράστιο τόλμημά τους, πού μέχρι τότε άλλοι δέν τό έπιχειρούσαν η άποτύγχαναν, συνίσταται στο ότι έφεραν τόσο κοντά δύο κόσμους πού μέχρι τήν εποχή τους συμπεριφέρονταν ως διαμετρικά αντίθετοι: τόν Έλληνισμό και τόν Χριστιανισμό.

Έσκαφαν στο βάθος τῆς φιλοσοφίας και όλης τῆς κληρονομιάς πού μεσουρανούσε, για νά ανακαλύψουν τί δίγα τῆς αλήθειας, τήν ανεκπλήρωτη ανάγκη τῆς υπαξιακῆς ολοκλήρωσης τών προγόνων μας. Ήσαν και οί Τρεις έγκρατεις κάτοχοι τῆς κλασσικῆς παιδείας, ό Βασίλειος και ό Γρηγόριος σπούδασαν στήν «Χρυσή Άθήνα τών Γραμμάτων», ό Χρυσόστομος μαθήτευσε δίπλα στόν έντικό δάσκαλο τῆς ρητορικῆς Λιβάνιο. Αναγνωρίζουν –μέ τό όξύ

πνεῦμα τους- τὴν ἀξία τῆς ἀρχέγονης κληρονομίας, τιμοῦν καὶ σέβονται τὸν πολιτισμὸ πού ἀπλώνεται ὀλόγυρά τους, ὁμολογοῦν τὴν προσφορὰ τῆς ἑλληνικῆς φιλοσοφίας καὶ γλώσσας στὴν διατύπωση τῶν χριστιανικῶν δογμάτων.

Ἀσκητὲς καὶ θεολόγοι οἱ Τρεῖς Ἱεράρχες, μὲ ἀνοιχτούς πνευματικούς ὀρίζοντες, τονίζουν κατ' ἐπανάληψιν τὴν ἀξία τῆς ἀρχαίας ἑλληνικῆς παιδείας. Προτρέπουν τοὺς χριστιανούς νέους νὰ σπουδάσουν πρῶτα στὰ δημόσια εἰδωλολατρικά σχολεῖα γιὰ νὰ ἀποκτήσουν κριτικὴ σκέψη καὶ εὐρύτητα γνώσεων. Θεωροῦν τὴν μελέτη τῆς κλασσικῆς παιδείας ὡς τὸ προπαρασκευαστικὸ στάδιο γιὰ τὴν κατανόηση τῶν ὑψηλοτέρων ἐνοιῶν τῆς κατὰ Θεὸν φιλοσοφίας. Ὁ Βασίλειος θὰ παραδώσει στὶς ἐπόμενες γενιές τὸ ἐκπληκτικὸ συγγραφικὸ ἔργο «Πρὸς τοὺς νέους, ὅπως ἂν ἐξ ἑλληνικῶν ὠφελοῖντο λόγων». Ἄντὶ νὰ ἀπορρίψουν, προτιμοῦν νὰ βαπτίσουν τὸν Ἑλληνισμὸ στὰ νάματα τοῦ Χριστιανισμοῦ, στὴν κολυμβήθρα ἐνὸς νέου κόσμου πού ἀνατέλλει, ἐπαγγελ- λόμενοι τὴν ἀξία καὶ τὴν μοναδικότητα τοῦ ἀνθρώπινου προσώπου.

Καὶ δὲν ἦταν μόνο αὐτὴ ἡ σύγκλιση πού πέτυχαν ἀλλὰ καὶ δίδαξαν. Συν- δύασαν τὴ γνώση μὲ τὸ ἀσκητικὸ ἦθος, κήρυξαν τὴν παιδεία πού δὲν ἀποχω- ρίζεται τὴν ἀρετὴ. Μιά παιδεία πού μεταμορφώνει καὶ δὲν παραμορφώνει τὸν ἄνθρωπο. Ὁραματίσθηκαν ἕνα (σύγχρονο) σχολεῖο, ὅπου κυριαρχεῖ τὸ χάρι- σμα, ἡ ἀγάπη, ἡ ἀνεκτικότητα, ἡ ἀνακάλυψη τῆς ἀληθινῆς κλίσης κάθε μαθητῆ, πού φέρνει χαρὰ καὶ ἱκανοποίηση, πού ὑπηρετεῖται ἀπὸ τὸν ἱερό πόθο τοῦ διδάσκοντος καὶ τὸν συγκλονισμό τοῦ διδασκόμενου.

Ἡ παιδεία, γιὰ τοὺς πανεπιστήμονες ἐκείνους, δὲν εἶναι ἀπλῶς ἕνας τομέας τῆς ζωῆς μας, ἀλλὰ ὀλόκληρη ἡ ζωὴ μας. Γι' αὐτὸ καὶ δὲν μποροῦν νὰ συλλάβουν ἀλλιῶς τὸ νόημά της παρὰ μόνο μὲσφ τοῦ προσώπου τοῦ Χριστοῦ, πού εἶναι «ἡ ὁδὸς καὶ ἡ ἀλήθεια καὶ ἡ ζωὴ» μας. Στὴν πράξη ἡ παιδεία ἀποδεικνύεται δρόμος γιὰ τὴ ζωὴ, γιὰ τὸν Χριστό, εἶναι κατάργηση τοῦ θανάτου. «Ποιῖσατε δικαιοσύ- νης ὄπλον καὶ μὴ θανάτου τὴν παιδευσιν», προτρέπει ὁ Γρηγόριος. Αὐτὴ ἡ δικαιοσύνη εἶναι στὴν πραγματικότητα ἡ ἐξισορρόπηση ὅλων τῶν δυνάμεων μας καὶ ἡ εὐθυγράμμισί τους μὲ τὴν ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ. «Ἡ παιδεία μετάληψις ἀγιό- τητός ἐστι», ὁμολογεῖ ὁ Χρυσόστομος. Μελέτησαν οὐσιαστικά τὸ δράμα τοῦ ἀνθρώπου καὶ εἰσηγήθηκαν τὴν θεραπεία του μὲσφ τῆς χριστοφίειας.

Συμφωνοῦν καὶ οἱ ἄλλοι δύο μὲ τὸν Γρηγόριο, πού θεωρεῖ «τὴν παιδευσιν τῶν παρ' ἡμῖν ἀγαθῶν εἶναι τὸ πρῶτον». Βασικὴ ἐπιδίωξη αὐτῆς τῆς παιδευ- σης εἶναι νὰ ἀνακαλύψει ὁ νέος «τὸ κάλλος τῶν θείων πραγμάτων», πάλι κατὰ τὸν Γρηγόριο, τὸν ἔρωτα γιὰ τὰ θεία πράγματα πού ὑπάρχουν στὸν κόσμο καὶ πού μόνο ὁ ἀνθρώπινος νοῦς κατορθώνει νὰ συλλάβει. Αὐτός εἶναι ὁ στόχος τῆς παιδείας, ἡ ὀλοκλήρωση τοῦ ἀνθρώπου, ὁ δρόμος τῆς σωτηρίας.

Ἡ πρότασή τους γιὰ τὴν παιδεία παραμένει ἀφάνταστα πρωτοποριακὴ, σπὶ μίζερη ἐποχὴ μας. Λέγει ὁ Χρυσόστομος: «Τὰ παιδιά δὲν πρέπει νὰ διδάσκονται

ὅσα θέλει ὁ δάσκαλος, ἀλλὰ ὅσα οἱ μαθητές εἶναι ἱκανοί νά ἀφομοιώσουν». Γι' αὐτό καί –κατά τόν Γρηγόριο– ὁ δάσκαλος ὀφείλει ἐγκαίρως νά διακρίνει τίς κλίσεις τῶν μαθητῶν του καί νά ὑποδεικνύει στούς ἐφήβους ποιούς κλάδους καί ποιά ἐπαγγέλματα νά ἀκολουθήσουν. Γιά νά τό καταφέρει αὐτό ὁ ἐκπαιδευτικός, καί γενικά γιά νά πετύχει στό ἔργο του, πρέπει –κατά τόν Βασίλειο– ὁ δάσκαλος νά ἔχει γνώσεις τῆς ψυχολογίας τοῦ ἀνθρώπου, νά μελετᾷ τίς θείες Γραφές, νά εἶναι ἀκέραιος στόν χαρακτήρα, καί νά ἔχει τελικά κάτι θεϊκό μέσα του: νά ἔχει τό χάρισμα τῆς διδασκαλίας. Διότι «οὐ πάντες διδάσκαλοι». Καθώς σήμερα φαίνεται νά ἀναγνωρίζουμε τίν ἀποτυχία πολλῶν συστημάτων πού δοκιμάσθηκαν, καί ἀναζητοῦμε νέα συστήματα ἀκόμη καί Πανελλαδικῶν ἐξετάσεων, μίπως ὁ «διορισμός» τῶν Τριῶν Ἱεραρχῶν ὡς συμβούλων τοῦ/τῆς ἐκάστοτε Ὑπουργοῦ Παιδείας θά βοηθοῦσε σημαντικά στήν ἀνάκαμψη καί βελτίωση τῆς παιδείας μας;

Οἱ παιδαγωγικές θέσεις τους, πρωτοποριακές γιά κάθε ἐποχή, μποροῦν σήμερα νά συνοψισθοῦν σέ μία φράση τοῦ Χρυσοστόμου: «Οὐδέν οὕτω πρὸς διδασκαλίαν ἐπαγωγόν, ὡς τό φιλεῖν καί τό φιλεῖσθαι». Δέν βλέπουν ἄλλο τρόπο νά ἀποκτήσει νόημα ἡ ζωὴ μας ἀπὸ τὴν ἀγάπη! Τίποτε καλύτερο δέν μπορεῖ νά διέπει τί διδασκαλία παρά μόνον ἡ ἀγάπη γιά τό παιδί. Τίποτε καλύτερο δέν μπορεῖ νά ὀδηγῆ τόν ἐκπαιδευτικό παρά μόνο ἡ ἀγάπη γι' αὐτό πού κάνει! Τίποτε καλύτερο δέν μπορεῖ νά διευκολύνει τίς σχέσεις τῶν παιδιῶν μεταξὺ τους παρά μόνο νά μάθουν νά ἀγαποῦν, νά ἐνέχονται, νά ἀποδέχονται τόν ἄλλο, νά συνεργάζονται! Σήμερα πού πάρα πολλά παιδιά στά σχολεῖα μας ταλαιπωροῦνται ἀφάνταστα ἀπὸ τὴν... πανδημία τοῦ ἐκφοβισμοῦ, ἡ φιλία τοῦ Βασιλείου καί τοῦ Γρηγορίου μπορεῖ νά ἀποτελέσει ἀσφαλῆ ὀδηγὸ στὴν ἀναζήτηση ἑνὸς πρὸ ἀνθρώπινου περιβάλλοντος. Ὅπως περιγράφει ὁ Γρηγόριος γιά τὴν φιλία του μὲ τόν Βασίλειο, «θεωρούσαμε δική μας ὁ καθένας τὴν ἐπιτυχία τοῦ ἄλλου, φαινόταν σάν νά ἔχουμε μία ψυχὴ πού κατοικοῦσε σέ δύο σώματα, κοινὸς ἀγώνας μας δέν ἦταν τό πρωτεῖο, ἀλλὰ ἡ ἀρετή». Γενικά, αὐτός ὁ συνδυασμὸς, γνώσης καί ἡθους, παιδείας καί ἀρετῆς, θά βοηθήσει τὰ παιδιά νά ἀξιοποιήσουν σωστά ὅσα ἔμαθαν στό σχολεῖο, νά ζήσουν ρεαλιστικά καί μὲ προσδοκίες στὴν κοινωνία, νά ἀρμόσουν ἐν τέλει μὲ ἐπιτυχία τό δικό τους οἰκογενειακό περιβάλλον.

Οἱ Τρεῖς Ἱεράρχες δέν παραλείπουν νά ἀπευθύνονται πολὺ συχνά καί πρὸς τοὺς γονεῖς. Ὑπενθυμίζουν τίς τεράστιες εὐθύνες τους, πὼς διδάσκουν κυρίως μὲ τό παράδειμά τους. Πὼς ἔχει τὴν ἀπαιτήσι ὁ γονιὸς νά ἐνεργήσει θετικά τό παιδί του, ὅταν ὁ ἴδιος τό χειραγωγῆ μὲ ἀπολύτως ἀρνητικὸ τρόπο; Γι' αὐτό καί οἱ γονεῖς χρῆος ἔχουν νά παιδαγωγοῦν «οὐ διὰ ρημάτων μόνον, ἀλλὰ καί διὰ πραγμάτων». Ὁ δὲ Γρηγόριος θά εἶναι ἀκόμη πρὸ αὐστηρὸς: «Μισῶ διδάγμαθ' οἷς ἐναντίος βίος».

Στὶς παραινέσεις τους ὑπογραμμίζουν πὼς τὰ παιδιά εἶναι πρόσωπα, εἰκό-

νες του Τριαδικού Θεού, τρυφερές υπάρξεις και συνάμα ολοκληρωμένες προσωπικότητες. «Ότι τῶν οἰκείων ἀμελοῦμεν παίδων, καί τῶν μέν κτημάτων αὐτῶν ἐπιμελούμεθα, τῆς δέ ψυχῆς αὐτῶν καταφρονοῦμεν, ἐσχάτης ἀνοίας πρᾶγμα», προειδοποιεῖ ὁ Χρυσόστομος. Ἄς τά ἀκούσουμε αὐτά σήμερα, οἱ βιολογικοί γονεῖς καί οἱ πνευματικοί πατέρες, καί ἄς ἀναρωτηθοῦμε γιά τά πρότυπα πού ἀνεχόμαστε νά προβάλλονται στά παιδιά μας, ὄχι μέ βάση ἀρχές καί ἀξίες πού ἐμπνεοῦν, ἀλλά τό εὐκόλο καί γρήγορο κέρδος, μέ τρόπους πού καταρρακώνουν τήν ἀνθρώπινη προσωπικότητα.

Ἄσυμβίβαστοι καί ἅγιοι, δέν δίστασαν νά συγκρουστοῦν ἀκόμη καί μέ τήν ἐξουσία προκειμένου νά υπερασπισθοῦν τό δίκαιο τῶν ἀδυνάτων ἢ τήν ὀρθόδοξη πίστη. Καί ἤλθαν οἱ πικρίες, οἱ διώξεις, οἱ ἐξορίες. Ἀλλά ἐκεῖνοι ποτέ δέν ἔσκυψαν τό κεφάλι, δίνοντάς μας τό διαιώνιο παράδειγμα τῆς ἀκλόνητης πίστεως στά διδάγματα τοῦ Εὐαγγελίου, ἀψηφώντας τίς συνέπειες.

Ὁ Βασίλειος ἀρνήθηκε τή φιλία τοῦ αἰρετικοῦ αὐτοκράτορα Οὐάλη καί συγκρούστηκε μέ τόν ἀντιπρόσωπό του ἔπαρχο Μόδεστο. «Εἴμαστε πρᾶοι ἄνθρωποι καί ὑποχωροῦμε ὅταν πρόκειται γιά προσωπικά μας θέματα», τόν διαβεβαίωσε, «ὅταν ὅμως πρόκειται γιά τήν πίστη μας στόν Θεό δέν ὑπολογίζουμε τίποτα, ἀγωνιζόμαστε μέχρι θανάτου, χωρίς νά φοβόμαστε ὅποιοδήποτε βασανιστήριο. Νά τά πεις αὐτά νά τ' ἀκούσει ὁ βασιλιάς...», τοῦ εἶπε. Καί ὅταν ὁ ἔπαρχος τόν ἀπειλῆσε μέ δήμευση τῆς περιουσίας του, ὁ Βασίλειος περιήφανα πάλι τοῦ ἀπάντησε: «Φοβέρισέ με μέ τίποτε ἄλλο, γιατί αὐτά δέν μέ φοβίζουν. Μοναδική περιουσία μου εἶναι τό τριμμένο ράσο μου καί τά λιγοστά βιβλία μου».

Ὁ Γρηγόριος δέν δίστασε νά παρατηθῆ ἀπό τόν πατριαρχικό θρόνο τῆς Κων/πολῆς καί τήν προεδρία τῆς Β' Οἰκουμενικῆς Συνόδου, ὅταν –ἐξ αἰτίας τῆς ἐπικράτησής του κατά τῶν αἰρετικῶν ἀρειανῶν– κάποιοι ζηλόφθονες τόν ἀμφισβήτησαν.

Ὁ δέ Χρυσόστομος ἤλθε σέ σύγκρουση μέ τήν αὐτοκράτειρα Εὐδοξία, ὅταν ἐκεῖνη θέλησε νά παρέμβει στό ἔργο του. Καθώς μάλιστα ἡ αὐτοκράτειρα παρανόμως οἰκειοποιήθηκε τό χωράφι μιᾶς φτωχῆς χήρας, ἐκεῖνος μέ παρηγοσία τῆς ἔγραψε, ἐλέγχοντάς την: «Ὁ Θεός σου ἔδωσε τό βασιλικό σκήπτρο γιά νά ἀπονέμεις παντοῦ δικαιοσύνη. Χῶμα καί στάχτη, χόρτο καί σκόνη, σκιά καί καπνός καί ὄνειρο εἶναι ὁ ἄνθρωπος, ἀκόμα κι ἂν εἶναι ἰσχυρός ἄρχοντας. Δῶσε τέλος στόν πόνο καί στή δυστυχία τῶν ἀπελπισμένων. Μήπως θά κατέβουν μαζί σου στόν τάφο τά σταφύλια τῶν κλημάτων, τά χρήματα καί ἡ δόξα τῆς ἐξουσίας;». Ἐξορίστηκε, πέρασε ἀπό κακουχίες, ἐγκλεισμούς, ἀπόπειρες δολοφονίας ἐναντίον του, τελικά πέθανε στόν δρόμο πρὸς τήν ἐξορία.

Μία ἀκόμη σύνδεση, ἀνάμεσα σέ ὅλες τίς ἄλλες πού πέτυχαν στή ζωή καί στή διδασκαλία τους, ἄς εἶναι ἡ τελευταία σημείωσή μας. Καί ἀφορᾷ στόν συνεκτικό δεσμό θεωρίας καί πράξης, ἀσκητικότητας καί κοινωνικῆς παρουσίας.

Ἡ ιδιότητά τους ὡς Μοναχῶν καί ἡ διαρκῆς κλίση τους πρὸς τόν ἀσκητικό

τρόπο ζωής καθόλου δέν τούς απέτρεψε νά ασχοληθῶν μέ τά κοινωνικά ζητήματα τῆς ἐποχῆς τους, νά γράβουν καί νά κατακρίνουν τίς ἀδικίες, νά ἀπαιτήσουν τό δίκαιο τῶν φτωχῶν καί ἀδυνάτων. Ἀλλά ὄχι μόνο αὐτό. Νά δοθοῦν μέ ὅλη τή δύναμη τῆς ψυχῆς τους στήν ὑπηρεσία τοῦ ἀνθρώπου, πού εἶναι εἰκόνα τοῦ Θεοῦ. Προσευχόμενοι διακονοῦσαν, ἀνακουφίζοντας τόν ἄνθρωπο λάτρευαν τόν Θεό!

Ὁ Βασίλειος δημιούργησε μία τεράστια πολιτεία ἀγάπης γιά ὅλους τούς ἀνθρώπους κάθε ἀνάγκης. Ἡ πολιτεία αὐτή, πού ἀργότερα θά πάρει τό ὄνομά του, ἡ Βασιλειάδα, δέν ἔχει ἱστορικό προηγούμενο. Διέθετε νοσοκομεῖο, γηροκομεῖο, ὀρφανοτροφεῖο, λεπροκομεῖο, πτωχοκομεῖο, ξενώνα γιά τίς ἀνάγκες τῶν ὁδοιπόρων. Ὁ ἴδιος ὁ Βασίλειος, ὡς γιαιρός πού ἦταν, ἐπισκεπτόταν τούς ἀσθενεῖς, φρόντιζε τούς λεπρούς.

Ὁ Χρυσόστομος, τόσο στήν Ἀντιόχεια ὅσο καί στήν Κωνσταντινούπολη, προσπάθησε νά μὴν ἀφήσει οὔτε ἓναν ἄστεγο χωρίς στέγη, οὔτε ἓνα φτωχό χωρίς τροφή, οὔτε μία χήρα ἢ ἓνα ὀρφανό χωρίς συμπαράσταση.

Ἡ ἐπιστημονική ἔρευνα ἔχει καταδείξει ὅτι ὁ Βασίλειος καί ὁ Χρυσόστομος εἶναι οὐσιαστικά οἱ ἐμπνευστές καί εἰσηγητές ἑνός δημόσιου συστήματος υγείας καὶ κοινωνικῆς πρόνοιας, πού μέ τήν πάροδο τοῦ χρόνου ἀπλώθηκε σέ ὁλόκληρη τή Βυζαντινὴ αὐτοκρατορία.

Ἀλλά καί ὁ «θεωρητικός» Γρηγόριος δέν ἔπαυε στιγμή νά ἀναλώνεται γιά τήν ἐπισκοπή του καί τίς ἀνάγκες, ὕλικές καί πνευματικές, τοῦ ποιμνίου του.

Κοντά 17 αἰῶνες τώρα, οἱ Τρεῖς Ἱεράρχες χτυποῦν τήν πόρτα μας. Τήν πόρτα τῶν σχολείων μας, τῶν σπιτιῶν μας, τῶν καρδιῶν μας. Εὐαγγελίζονται ἓναν καλύτερο κόσμο, αὐτόν πού ὅλοι μας ἐπιθυμοῦμε. Δίδαξαν μέ τήν πένα τους, κυρίως ὅμως μέ τή βιοτή τους ὅτι, ὁ καλύτερος κόσμος θά προέλθει ἀπό ἀνθρώπους μέ ἀληθινὸ νόημα ζωῆς, μέ ὑψηλὴ μόρφωση, μέ ἐσωτερικὴ γαλήνη καί ἰσορροπία, μέ διαρκεῖς ἀνησυχίες καί ἀναζητήσεις, μέ ἔργα ἀγάπης πρὸς ὅλους τούς ἀνθρώπους ἀδιακρίτως. Στήν σύγχρονη πραγματικότητα, πού ἡ ἐπιστήμη προσοδεύει ἀλλά δέν ἐγγυᾶται τήν υπέρβαση ὅλων τῶν προβλημάτων, πού ἡ ἀνθρωπιά καί ἡ ἀλληλεγγύη ὑποχωροῦν ἐπικίνδυνα, πού οἱ ἀνθρώποι μοιάζει νά φοβοῦνται καί νά ἀπελπίζονται ὅσο ποτέ ἄλλοτε στήν ἱστορία, καθὼς πλησιάζει καί πάλι ἡ στιγμή τῆς τιμῆς τῶν Οἰκουμενικῶν Διδασκάλων, ἔρχεται αὐθόρμητα στὸν νοῦ μας ὁ αὐθεντικὰ καί βιωματικὰ ἐλπιδοφόρος λόγος τοῦ Χρυσοστόμου, λίγο πρὶν ἀναχωρήσει γιά τήν ἐξορία, πού καί οἱ Τρεῖς μαζί ἐπισημαίνουν στὸν σύγχρονο, ταραγμένο –ἀκόμη καί τρομοκρατημένο– ἄνθρωπο: «Πολλά τά κύματα καί χαλεπὸν τό κλυδωνιὸν· ἀλλ' οὐ δεδοίκαμεν μὴ καταποντισθῶμεν· ἐπὶ γὰρ τῆς πέτρας ἐστήκαμεν. Μαινέσθω ἡ θάλασσα, πέτραν διαλῦσαι οὐ δύναται· ἐγειρέσθω τά κύματα, τοῦ Ἰησοῦ τό πλοῖον καταποντίσαι οὐκ ἰσχύει». Ἅγιοι τοῦ Θεοῦ πρεσβεύσατε υπέρ ἡμῶν... Ἅγιοι τοῦ Θεοῦ δεῖξατε ἡμῖν τὸν δρόμον...